Lãng đãng Trà My

(Thân tặng đoàn hoạ sĩ của Hội Mỹ thuật Việt Nam về thăm lại chiến trường xưa)

Trần Luân Tín, sinh 1951, nguyên là chiến sĩ sư đoàn 325, quân đoàn 2. Nhập ngũ 1971. Năm 1972 cùng đồng đội vượt sông Thạch Hãn, bảo vệ thành Quảng Trị. Năm 1975 tham gia chiến dịch giải phóng Thừa Thiên - Huế, chiến dịch Hồ Chí Minh. Tốt nghiệp Đại học Mỹ thuật Hà Nội 1982. Hiện là hoạ sĩ sáng tác Hội Mỹ thuật Thành phố Hồ Chí Minh.

Gặp lại nhau sau 30 năm, thật không biết bắt đầu từ lâu. Kỷ niệm chạy theo suối, theo đường mòn, theo lá ướt, theo đá núi. Không gian trôi theo mây bồng bềnh.

Đường Bắc - Nam Trà My xuyên giữa rừng nguyên sinh. Chuyến xe chở đoàn người cũ, những người đã già cũ, hăng hái vượt dốc, cắm cúi lao vào lòng núi mênh mông.

Người lái xe cải chính lời khen tên con sông Tranh là đẹp như tranh, rằng: "Tranh là tranh chấp, tranh đấu đó chú, chứ không phải là đẹp như tranh đâu. Mùa lũ, nước lên dữ lắm, không yên bình như thế này đâu". A! Tranh đấu, thiên nhiên tranh đấu, phải rồi. Con đường ngoằn ngoèo này là giành giật với thiên nhiên. Những kỷ niệm bồi hồi của chúng tôi cũng từ trong máu.

Rừng núi vẫn uy nghi như thuở nào, không già thêm, không trẻ lại, cứ như chẳng có gì trôi qua, chẳng hề trôi qua. Rừng nuốt tôi hay tôi nuốt rừng vào lòng, cả núi nữa.

Ngày xưa đã qua, đã qua rồi. Vẫn nhớ hình ảnh người bí thư huyện ngơ ngẩn nắm tay già làng trên con đường này, lòng đau đáu một ngày người dân hết lặn lội đi cõng muối lắc lơ ngày dài. Nhà báo Nguyễn Bá Thâm ghi hình ảnh ấy trong bao lần cặm cụi với núi rừng thăm thẳm Quảng Nam.

Tiếng hú của vượn dựng đứng đường mòn lên. Những đường mòn như bạn thân của người, bao nhiêu bàn chân bộ đội đã in dấu, có thể còn nhiều hơn cả lá rừng rơi nằm trên đó. Ngày đặt dấu chân của mình lên đường ấy, chúng tôi còn rất trẻ, trẻ đến thương - như những người anh thường nói.

Cả cuộc trường kỳ đã chạy suốt theo rừng, dắt tay những thế hệ người: Cha con, anh em, chú cháu. Rừng là nhà, rừng là đường đi, rừng là bạn, rừng cũng là thử thách. Có những cuộc hy sinh âm thầm. Bạn tôi, một hoạ sĩ, chết trên ngọn cây trong khi đồng đội tìm anh dọc theo bờ suối. Nước lũ dâng lên cực nhanh, cực cao đã cuốn trôi anh, rồi đột ngột rút đi, treo anh trên ngọn cây ấy.

Nghĩa trang Bắc Trà My có nhiều người ở nhiều vùng quê hội tụ. Họ chết ở rừng. Bạn tôi thắp nén nhang cho đồng đội, thấy chưa đủ, anh rút ống điếu mang theo từ Hà Nội, vê thuốc, châm lửa kéo một hơi thật dài, nói - "Chúng nó chắc nhớ vị thuốc lào!" Và mi mắt chợt đỏ lên. Giữa rừng núi bao la, mùi thuốc Vĩnh Bảo ấm áp, thân mật quá chừng.

Bồn chồn tìm tuổi trẻ mình. Còn nhớ chỗ khúc cong nơi sườn dốc, mỗi lần bạn tôi đi gùi gạo hay làm rẫy về, con chó Ky thường sùng sục chạy ra đón. Những căn hầm, cây cối đã phủ lên, mà dấu tích vẫn y nguyên như không thể xoá. Còn những tảng đá này, có người vẫn hay trầm ngâm ngồi nghe chiều rừng trùm xuống. Nỗi nhớ về một thời gian lao chẳng khác nỗi nhớ về kỷ niệm hạnh phúc. Rất gần tâm trạng của

Chế Lan Viên:

Quái lạ sắc hoa vườn ấy/ Mỗi lần gợi nhớ quê nhà/ Quê mẹ đất toàn sỏi đá/ Lấy đâu ra một màu hoa.

Gian lao, hạnh phúc, đá và hoa liên đới trong án sự của những tâm hồn lãng mạn, trắc ẩn. Tình yêu có thể làm nên như vậy.

Những người tóc muối đều đã gần kết một số phận. Những số phận khác nhau lại trải trên cùng con đường - đường gập ghềnh xứ sở. Bôn ba hơn nửa đời, bây giờ lại thắc thỏm trên con đường xưa - đường rừng. Cùng trên đường đây, ai biết ai nghĩ gì, ai biết ai mong mỏi gì. Vinh hoa ai có ai không, danh vọng ai cao ai thấp...

Những đường mòn lẳng lặng đi vào Nóc của người. Dưới xuôi gọi chỗ sum họp là làng hoặc thôn. Trên này là Nóc. Cái che được mưa nắng, đậy điệm được tình thân ở giữa bao la lạnh lẽo, phải nên gọi rõ ra như thế.

30 năm trước, những đoàn trai trẻ lầm lũi những tháng ngày. Có thể là sứ mệnh, có thể là tự nguyện, có thể là trách nhiệm. Nhưng chắc chắn là hùng ca, bản hùng ca dữ dội. Ngút ngàn nhựa thanh xuân của người nhập vào bạt ngàn cây, điệp trùng núi. Dâng lên mịt mùng trùm khắp Trường Sơn. Lắng vào những thân thể cường tráng rồi thả vào suối mát như thả vào nước sông quê. Kết thành thương yêu để quanh quất bên triệu thân cây xù xì như vơ vẩn bên luỹ tre làng mình.

Phải nghiến răng lại khi đứng nhìn xuống vực thăm thẳm. Có ai nghi ngờ gì ở cuộc sống, hãy đến nhìn xuống đây. Có thể khi thả lỏng được xương hàm, thì thấy thư giãn. Những người đi cứu nước thuở ấy nhận được bình yên trong cam go. Bi hùng của núi rừng góp phần hun đúc họ.

Bây giờ đời sống của người và rừng khác xưa nhiều rồi. Ước mơ của người bí thư thuở nào trở thành kỷ niệm. Đường đã lên tới chân núi Ngọc Linh, nơi không lâu trước đây còn là thâm sơn cùng cốc. Người du canh bắt đầu định cư để thâm canh, rừng nhờ vậy, không còn thắc thỏm với những trận bão lửa liên miên, mà yên tâm sống.

Nam Trà My là huyện mới được tách từ Trà My cũ, huyện lỵ còn nghèo lắm. Trường tiểu học là một trong những khu nhà khang trang nhất trong phố huyện. Từ đây, các thầy cô giáo toả đi khắp nơi, đem chữ tới từng buôn từng nóc. Ban đêm, phố huyện xôn xao người xem tivi trước sân nhà này nhà nọ. Cười cười nói nói cùng với "Chiếc nón kỳ diệu", "Gặp nhau cuối tuần", "Ai là triệu phú"...

Quế Trà My, sâm Ngọc Linh là niềm hy vọng, bây giờ vẫn còn là hy vọng. Người bí thư hôm nay trăn trở về một rừng vang cho quê hương. Thật là khó. Các anh đã làm được nhiều việc, đã giữ rừng nguyên vẹn, đã giữ được lòng tin của dân nguyên vẹn, nhưng 30 năm thì kết quả ấy chưa thể tự hào.

Thật là khó. Đất nước quá nhiều việc sau chiến tranh khốc liệt. Một vùng xa xôi thế này chỉ có thể vực dậy khi đất nước đủ mạnh. Cán bộ cùng với dân Trà My cặm cụi làm hết sức mình, và hy vọng, mong đợi. Sự hỗ trợ lần lượt đến, từ từ nâng cảnh sống của đất rừng lên. Hy vọng cũng sáng lên.

*

Đi giữa lòng rừng thấy thân mật. Những lá vàng ươn ướt quen quá. Suối nước kia lặng lờ, hễ gặp đá là reo lên. Ghềnh đá, bãi đá quất

ngang dọc khắp núi rừng, đến đâu cũng gặp. Như những ngày hành quân, "Những binh nhất, binh nhì mười tám tuổi". Sau lưng là đồng bằng là thành phố, là tuổi thơ. Xung quanh là đồng đội. Phía trước là mịt mùng rừng. Trong lòng là một niềm tin bình dị, một tình yêu bình dị.

"Ôi Tổ quốc ta yêu như máu thịt/ như mẹ cha ta, như vợ như chồng/ Ôi Tổ quốc nếu cần ta chết/ Cho mỗi ngôi nhà, ngọn núi, con sông".

Những điều cảm động có thể mất đi không. Lòng người có thể chứa nổi cùng một lúc những đố kỵ, hậm hực và vị tha cao thượng không. Có phải chỉ trong gian nan, nghèo khổ người mới thương người được không. Lẩn thẩn nghĩ ngợi dưới những tán lá mênh mông. Có tiếng chim quen lảnh lót tít từ dưới lòng khe xa lắc.

Đêm Trà My bằn bặt. Tiếng suối như tiếng thở của núi rừng. Ngồi uống ly rượu ngâm chuối chát với người phó chủ tịch huyện. Nhìn gương mặt anh trong sáng mà nhớ những người xưa, những Sồi, những Mến, những Cầu, những Tá, những thằng đồng đội của tôi. Có thể một đứa nào đó sẽ bước ra từ một phía rừng nào đó, gọi to lên: "Tín ơi". Rượu vui, bạn tôi kể chuyện tiếu lâm, phó chủ tịch huyện cũng kể chuyện tiếu lâm, tiếng cười hể hả vang lên giữa không gian trong trẻo.

Nước mắt tôi nhiều lần dâng lên khi lẩn thẩn tìm về quá khứ, ấy cũng là điều bình thường. Quá khứ của đất nước, quê chúng ta đó, bao nhiêu cuộc phiêu bạt làm cho tan tác. Những thiên bi ca và những thiên hùng ca cuồn cuộn. Những điều cảm động nếu dệt thành gấm, có thể trùm kín hết dãy Trường Sơn.

Những thế hệ sau của đất nước, không cần lâm ly với quá khứ, nhưng phải nên trân trọng. Không gì đáng sợ hơn sự bạc bẽo. Con người đã từng bạc bẽo với thiên nhiên, cũng đã từng chứng kiện sự phẫn nộ của thiên nhiên. Chớ nên tự phụ, sự bạc bẽo có thể xoá mất tăm hành tinh này.

*

Rừng Trà My thản nhiên lừng lững sống. Những mái nhà của người như chi tiết nhỏ nhoi lọt thỏm giữa tổng thể mênh mông. Rừng thâm u những ngày này rất hiền dịu. Chúng tôi chào rừng để lại ra đi. Đã xa 30 năm, lần này không biết là bao lâu, có thể là mãi chăng?

Xe lao xuống đồng bằng, những chòm râu bạc của núi phơ phất phía sau.

Tiếng hát cất vút lên "Đất Quảng Nam chưa đi đã nhớ, em nói đậm đà gặp gỡ mà đã yêu". Sông Tranh chạy ào tới.

Ngày lên rừng nghe sông Tranh là tranh đấu thì thích thú. Bây giờ từ rừng ra, thấy thấm thía. Quả là, hành tinh ngút trời tranh đấu, ai có thể tránh. Như cây kia, đất kia, sông suối kia tranh đấu để tồn tại. Rồi tốt hơn, đẹp hơn. Đấy là cuộc tranh đấu ích lợi, hợp lý cho nhau.

"Để lại sau lưng..." người ta thường nói vậy khi ra đi.

Ngoái nhìn rừng núi xa dần. Xốn xang những triền xanh ngăn ngắt.

(Báo Văn nghệ Trẻ)